

F. t. beslutn. vedr. en forfatningskommission

øvende magt er derfor i højere grad formelt adskilt i Norge end i Danmark.

En klarere magtdeling gælder i øvrigt også i Sverige på en del områder.

Ikke så meget ud fra princippet om magtdivisionen, men mere som en praktisk foranstaltning og ud fra et ønske om at give de partier, der afgiver folketingsmedlemmer til regeringen, mere arbejdskraft, kunne det være fornuftigt, hvis folketingsmedlemmer, der bliver udnævnt til ministre, fik orlov fra hvervet som folketingsmedlemmer. En orlov, der skulle være, så længe de var ministre, og i denne periode skulle deres suppleanter indkaldes.

De eksisterende muligheder for, at ministre kan udtrede af Folketinget, er klart utilfredsstillende. Når de nuværende regler indebærer, at ministrene skal træde ud af Folketinget, hvis gruppen ønsker en suppleant indkaldt permanent, kan man ikke forvente, at denne mulighed vil blive anvendt ret meget. Folketingsmedlemmet, der bliver minister, og som derfor træder ud af Folketinget, »ryger helt ud« i dag, hvis han/hun træder ud af regeringen. Vedkommende vil nemlig herefter hverken være medlem af Folketinget eller af regeringen frem til næste valg.

Hvis man ser problematikken med, at ministre både skal varetage hvervet som minister og folketingsmedlem, som et arbejdsproblem, bør en diskussion om dobbeltmandater for folketingsmedlem/borgmester og folketingsmedlem/Europa-Parlamentsmedlem også ses i denne sammenhæng.

8. Opløsningsretten og parlamentarismen

Et tilbagevendende tema i grundlovsdiskussionen har været afskaffelse af opløsningsretten og indførelse af faste valgperioder, sådan som vi kender det i Norge.

Det er korrekt, at Danmark ikke mindst i 1970'erne havde ustabile politiske forhold med hyppige valg. Men var det opløsningsretten og dermed udskrivning af folketingsvalg, der var årsag til de ustabile forhold? Næppe.

Eksempler fra Norge viser da også, at faste valgperioder ikke i sig selv fjerner de ustabile forhold. Og det giver andre problemer, idet man ikke kan komme ud af en fastlåst situation i Stortinget. I sådanne situationer havde det givetvis været en fordel, hvis der havde været mulighed for at udskrive nyvalg.

I stedet for at indføre faste valgperioder kunne statsministerens opløsningsret afskaffes, medmindre der var tale om vedtagelse af en direkte mistillids erklæring til regeringen eller statsministeren. Derudover skulle Folketinget have ret til at opløse sig selv.

Det ville give mulighed for at komme ud af en parlamentarisk umulig situation samtidig med, at statsministerens mulighed for at udnytte opløsningsretten til egen partipolitisk vinding blev afskaffet. Derved undgår vi også den meget låste situation, som vi har set i Norge nogle gange.

Når statsministerens generelle opløsningsret evt. bør afskaffes, hænger det også sammen med, at den kan misbruges af statsministeren til egen vinding. Opløsningsretten er blevet misbrugt af danske statsministre – f.eks. Knud Kristensen i 1947, Krag i 1966, Hartling i 1974 og vel også Schlüter i 1988 og 1990 – til, hvad de troede kunne give en partipolitisk gevinst, frem for til at løse op for en politisk umulig situation.

Derfor kunne det være på sin plads at afskaffe statsministerens opløsningsret. Derimod skal Folketinget have mulighed for – ved et flertal – at opløse sig selv, dvs. udskrive folketingsvalg. Det svarer til almindelig foreningsretlig tankegang om, at en bestyrelse til enhver tid kan trække sig tilbage og anmode om nyvalg. Derfor skal grundlovens nuværende bestemmelse i § 15 om konsekvenserne af en mistillids erklæring opretholdes, mens § 14 om kongens ret til at udnævne og afskedige ministre kunne udgå.

Også i forbindelse med udarbejdelsen af 1953-grundloven var der diskussioner, om der skulle være begrænsninger i statsministerens opløsningsret. Spørgsmålet blev rejst af De Radikale og De Konservative. De konservative foreslog således, at en regering efter et mistillidsvotum kunne gå til kongen med anmodning om udskrivning af valg og derefter til Rigsdagen med forslag om opløsning og valg. Rigsdagen kunne herefter sige nej til forslaget, hvorefter Rigsdagens flertal havde ansvaret for en ny regeringsdannelse. Der var også ideer fremme om begrænsninger i opløsningsretten, som var inspireret af den tyske ordning med »konstruktiv mistillids erklæring«.

Derimod fastholdt de to »statsministerpartier«, Socialdemokratiet og Venstre, modstanden mod at svække statsministerens opløsningsret. Partiernes holdning var således åbenbart påvirket af deres position som muligt »statsministerparti« eller ikke. Derfor skete der ingen ændringer.

En afskaffelse af statsministerens opløsningsret svækker naturligvis statsministerens magt i forhold til Folketinget. Det er ikke uden problemer, fordi der også er brug for en handlekraftig regering. Dette hensyn kan tilgodeses ved indførelse af positiv parlamentarisme.

Det vil betyde, at en statsminister, efter at han/hun har fået godkendt sit regeringsprogram og dermed også sin regering af et flertal i Folketinget, i langt høj-